

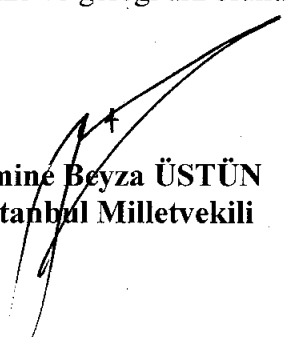
T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı: 468
Tarih: 21.08.2015

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına dair kanun teklifi, genel gerekçesi ve madde gerekçeleriyle birlikte ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize ve gereği arz olunur.

Emine Beyza ÜSTÜN
İstanbul Milletvekili

Sezai TEMELLİ
İstanbul Milletvekili

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
21 Ağustos 2015
Numara:

TBMM GENEL EYRAK
21 Ağustos 2015
No: 16883

GEREKÇE

Türkiye’de değişen yasalara ve uygulamalara rağmen adalet sistemi içindeki çocukların durumlarında bir gelişme olmadığı gibi sorunları da kamuoyuna tüm boyutlarıyla yansıtılmamaktadır. Adalet sistemi içindeki çocuklar sorununun çözümü için ivedilikle sorunun ne olduğunun iyi anlaşılması ve iyi anlatılması gerekmektedir.

“Adalet sistemi içindeki çocuk” sorununun hukuki çerçevesini; Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nin yanı sıra Çocuk Adaleti Yönetimine Dair Asgari Kurallar (Pekin Kuralları), Çocuk Suçlarının Önlenmesine Dair Kurallar (Riyad Kuralları) ve Özgürlüğü Elinden Alınan Çocukların Korunmasına Dair Kurallar (Havana Kuralları) oluşturmaktadır. Türkiye, 1995 yılından itibaren BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin ve 2002’den bu yana ise sözleşmeye ek iki ihtiyari protokolün tarafı konumundadır. Bununla beraber içeriği önemli oranda BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi esas alınarak hazırlanan 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu 2005 yılında ülkemizde yürürlüğe girmiştir.

Anayasa ve Anayasa’nın 90. Maddesi uyarınca yürürlükteki ilgili uluslararası sözleşmeler gereği; ayırimsız her çocuk 18 yaşına kadar, devlet/toplum desteği ve gözetiminde velayet hakkı sahibi ana babanın, bakım ve gözetimi altında, insan onuruna yakışır bir ortam ve yaşam standardında yaşama gelişme ve meslek sahibi olarak toplumsal yaşama özerk bir vatandaş olarak katılma temel hakkına sahiptir (Anayasa’nın 2, 5, 10, 17, 41, 42 ve 61. Maddeleri). Çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar da, ayırimsız olarak ve anne karnında olanlar da dahil, bu haklara sahip olan kişilerdir.

Türkiye hukuk sisteminde “çocuk suçluluğu” on sekiz yaşından küçük kişilerin bir hukuki normu ihlal etmesi olarak tanımlanmaktadır. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, suç işlediği iddia edilen çocuğu; çocuğun suça sürüklenmesinde iradesi yanında veya tamamen bunun dışında dış etkenlerin ve sebeplerin varlığını kabul eder anlayışla “suça sürüklenen çocuk” kavramıyla ifade etmiştir. Türkiye’de çocukların suç işleme nedenlerine dair araştırma bulgularına bakıldığında; ailenin etkisi (aile yapısının önemi -aile içi etkileşim, aile içi disiplin anlayışı, ailedeki olumsuz rol modelleri, ailenin toplumsal-ekonomik statüsü), eğitime ilişkin nedenler, sanayileşme, şehirleşme ve göç, kamu yönetiminden kaynaklanan nedenler, sosyal devlet olma niteliğine ilişkin nedenler, mevzuata ve uygulanmasına ilişkin sorunlardan kaynaklanan nedenler vurgulanmaktadır. Bu çocuklar açısından velayet yetki-sorumluluğu hiç

ya da çocuk yararına uygun biçimde yerine getirilememiştir. En başta, Anayasa'nın 41. Maddesinde yer alan, her çocuğun bir aile ortamında yaşama ve gelişme hakkı; aile içinde "her çocuğun" ve "her annenin" korunması ve desteklenmesi yönünde toplumsal (sosyal) yardım ve toplumsal (sosyal) hizmetlerden yararlanma ve erişme hakkı, her çocuğun ilköğretimi bitirme, meslek edinme hakkı ihlal edilmiştir. Dolayısıyla, çocuğun suça sürüklenmesinde, bireysel özelliklerin diğer etkenlerin yanında ne kadar önemsiz kaldığı ve bu nedenlerin bireysel özelliklerini olumsuz yönde geliştirmesine ne kadar etki edebileceği ortadadır.

2014 Türkiye Çocuk İstatistik Kurumu verilerine göre, *istatistiki verilerin ne kadar doğru olduğu ve her suçun güvenlik birimlerine gelip gelmediği konusundaki soru işaretlerini bir yana bırakarak*, "suça sürüklenme" sebebiyle güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısı 2011 yılında yaklaşık 85 binden 2012'de 116 bine yükselmiştir. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre, 2015 yılı itibariyle güvenlik birimlerine getirilen 12-17 yaş aralığında 525 çocuk hükümlü ıslahevinde, 1582 çocuk ise tutukevinde bulunmaktadır. Fakat bu rakamlara 18 yaşındaki çocuklar dahil edilmediği için gerçek rakamlara ulaşamamaktadır. Çocuk mahkumların sayısı 2013 yılı verilerine göre iki kat artarken, toplam mahkumların içindeki çocuk mahkumların oranı yüzde 3,8 olmuştur.

Güvenlik birimine getirilen çocuklardan hangilerinin serbest bırakıldığı, hangilerine tedbir uygulandığı, hangilerinin tutuklandığı, hangilerine hüküm giydirildiği ve "ıslahevine" gönderildiği hakkında kapsamlı verilere ulaşamamaktadır. Tutuklandıktan sonra tahliye olan çocukların yeniden cezaevine dönme oranı yüzde 65 gibi oldukça yüksek ve bu sorunlu alana ilişkin daha işlevsel tedbirlerin alınması gerektiği gün gibi ortada iken; Türkiye'nin 2017 yılı hedefinde hâlihazırda 5 olan çocuk cezaevleri sayısını 15'e çıkarmak gibi bir hedefin bulunması sorunun özünün anlaşılmadığını oldukça iyi özetlemektedir. Başka bir şekilde söylersek, Türkiye'de adalet sistemi içindeki bireylerin **çocuk kimliği** değil, işledikleri **suç** ve **onarıcı bir adalet** anlayışı yerine de **cezacı/bedel ödeten** bir adalet anlayışı öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin de 1995 yılında altına imza atarak taraf olduğu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 37'nci maddesinin b bendinde: "*Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanıp alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.*" denilmektedir. Diğer taraftan 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 4'üncü maddesinin i bendinde ise: "*Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı*

tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması” hükmünü içermektedir. Bu iki yasal düzenlemeyle, çocuklarla ilgili verilecek kararlarda; çocuğu özgürlüğünden yoksun bırakma seçeneğinden önce başka alternatiflerin, tedbirlerin değerlendirilmesi ve denenmesi gerektiği; tüm bunlardan sonuç alınamaması durumunda ise en son çözüm yolu olarak tutuklama ya da mahkûmiyet kararı verilmesi yoluna gidilebileceği ifade edilmektedir. Çocuk Koruma Kanunu’nun uygulanmasında mahkemeyi bağlayan bu temel ilkenin, ceza infaz kurumlarındaki çocuklar için de tartışmasız ve koşulsuz uygulanmalıdır.

Çocuk koruma mevzuatımıza göre, bir çocuğun ceza adalet sistemine girmesi kamusal ve toplumsal çocuk koruma sisteminin işlemediğini, ikinci kez ceza adalet sistemine girmesi, ise ceza adalet mevzuatımıza göre, mahkemelerin anayasal görevlerini yerine getirmediklerinin açık kanıtlarıdır. Hüküm giydirilen çocuklarla ilgili (varsa) sosyal inceleme raporları ve yargılama süreçleri mercek altına alındığında adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bu konuda yapılan başvuruların çokluğu da bunu göstermektedir.

Adil olmayan biçimde infaz kurumlarına konan çocukların, kurumlarda içinde bulunduruldukları koşullar da, ulusal yasalar ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Türkiye’de çeşitli çocuk cezaevlerinde kalan çocukların kapatıldıkları kurumlarda maruz kaldıkları kötü muamele, işkence ve utanç verici olaylar, yakın zamana değin basılı ve görsel medyada yer almıştır. Sincan’dan Pozantı’ya, Şakran’dan Kürkcüler’e kadar çeşitli çocuk ceza infaz kurumlarında yaşanan ve yakın zamanda medyaya da yansıyan olaylar neticesinde, çocuk ceza infaz kurumları Türkiye halkları nezdinde büyük bir endişeyle izlenen kurumlara dönüşmüşlerdir.

Halihazırdaki yapısal durumun ürettiği tecrit ve izolasyon çocuklarda yalnızlık, özgüven kaybı, hiçlik duygusu, yaşamsal bağlardan kopma, gelecekte umudu kesme ve bir bütün olarak kişilik intiharı gibi büyük etkiler yaratmaktadır. Tecrit sistemi yetişkinler için bile birçok sakınca içerirken, çocukların biyo-psiko-sosyal gelişimleri açısından çok ciddi engeller teşkil etmektedir. Bu bağlamda 18 yaş altı çocuk tutukluluğunun bir nevi “erken infaz” işlevi görmektedir.

Çocuk cezaevlerinin adalet sistemi içerisindeki çocukları ıslah edemediği, yeniden suç işleme davranışının önüne geçemediği tam tersine çocukların suça yönelimini artırdığı, cezaevi

yapısının çocukların devlete ve topluma karşı öfke duygularını pekiştirdiği, çocukların yaşadıkları travma sebebiyle örselendiği ve son kertede -yasal düzenlemelerde öngörülenin aksine- çocuk cezaevlerinin adalet sistemi içerisindeki çocukların toplumsallaşmalarına yardımcı olmadığı apaçık ortadadır.

Çocuk adalet sistemi içindeki çocuğun dış dünyadan ve toplumdan yalıtılarak cezalandırılması yerine onarıcı ve eğitici bir anlayışla toplumsal alandan koparılmaksızın toplumla bütünleşmesinin sağlanması yasal bir zorunluluktur. Durum böyleyken Türkiye'deki çocuk ceza infaz kurumları temel yapısal çerçeveleri ve uygulamadaki örnekleri üzerinden değerlendirildiğinde bu kurumların, çocuk adalet sisteminin temel felsefe ve yaklaşımına ters düştükleri açıkça görülmektedir. Çocukların cezaevlerinde işkence görmemesi, uğradıkları ağır hak ihlallerinin bir an evvel son bulması ve çocuklara yönelen bu utancın sonlandırılması için çocuk tutukluluğunun ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Adalet sistemi içindeki çocuklara özgürlüğünden yoksun bırakma pratiğinin en son seçenek olarak uygulanması gerekmektedir. Bunun için zaman kaybetmeksizin, daha insani, işlevsel tedbir ve uygulamaların hayata geçirilmesi adına ilgili sivil toplum kuruluşlarının da katılım sağlayabileceği bir ortaklaşmanın sağlanması ve evrensel hukukun bir gereği olarak; çocukları cezaevine kapatmaktan vazgeçilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu ve altına imza attığı yasal düzenlemelerin getirdiği ilkeler uygulamaya konulursa, çocuk adalet sistemi içinde bulunan çocukların topluma kazandırılması da olanaklı olacaktır. Böylece çocuk ceza evlerine de kesinlikle ihtiyaç duyulmadığı ortaya çıkacaktır.

Bu kanun teklifi ile çocuk kapalı ceza infaz kurumları sorununun çözülmesi amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Bu maddeyle çocuk hak ihlallerine, çocuk istismarına ve tecavüze varan uygulamalara kaynaklık eden, sivil denetimden uzak ve kamuoyuna yansıdığı kadarıyla da insanlık dışı durumların yaşandığı çocuk kapalı ceza infaz kurumlarının kapatılması amaçlanmaktadır. Bunun yerine adalet sistemi içindeki çocukların suçları her ne olursa olsun Adalet Bakanlığına bağlı olan eğitimevlerine gönderilmesinin önü açılmaktadır.

Madde 2- Çocuk infaz kurumlarının kapatılması, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 40 Maddesi'nin 1. bendinde: "... devlet[in], hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını" kabul etmesinden doğan bir zorunluluk olduğu hüküm altına alınmıştır.

Ceza adalet sistemine giren ve infaz kurumları uygulaması ile karşılaşan çocukların çocuk koruma sistemi, ceza adalet sisteminin mağdurları olduğu göz önünde bulundurularak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 39. maddesinden yararlanacakları hüküm altına alınmıştır.

Madde 3- Yürürlük maddesidir.

Madde 4- Yürütme maddesidir.

5275 SAYILI CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDAKİ KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

Madde 1- 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 11. Maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 2- 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 15'inci maddesinin 3'üncü bendi kaldırılmış ve 1. bendi ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Çocuk eğitimevleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir. Bu kurumlarda kalan çocukların ve gençlerin bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemler çocuğun yüksek yararı çerçevesinde alınır. Bu önlemler yoluyla sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme; çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Bu kurumlar sivil denetime açıktır ve çocuğun anlamlı katılımı, yüksek yararı, haysiyeti, ayrımcılığa karşı korunması ve hukukun üstünlüğü ilkelerini göz önünde bulundurarak tüm çocukların yasal temsil, katılım ve koruma hakları da dahil olmak üzere tüm haklarının mümkün olan en yüksek seviyede korunmasını ve uygulanmasını güvence altına alan bir anlayış içinde örgütlenmek için başta çocuğun ailesi olmak üzere, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, diğer bakanlıklar ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla etkin bir işbirliği yürütür."

Madde 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.